

Branko Novak

Poslanec v Zboru občin Republiške skupščine

Na volitvah leta 1990 so za vsak zbor v tridomni republiški skupščini veljala drugačna volilna pravila. V Zbor občin smo volili po čistem večinskem sistemu: izvoljen je bil kandidat, ki je dobil več kot polovico na volitvah oddanih veljavnih glasov volivcev. (Danes se tako voli predsednika države in župane). Po temeljitem preverjanju možnosti za izvolitev se je kamniški Demos odločil, da kot oseba, sprejemljiva za vso občinsko Demosovo skupnost, kandidiram jaz, takrat predsednik Zelenih Kamnika. Seveda sem moral z vsemi močmi poskrbeti, da me volivci bolje spoznajo, kajti novinarji so me, tako kot sploh vse Demosove kandidate, vsi po vrsti spregledali. (Kandidatov za zbor občin ni predstavila niti Mladina.) Udeležil sem se več kot deset predvolilnih zborovanj od Komende do Motnika. Tik pred volitvami mi je z nesebično pomočjo članice uredništva Kamniškega občana Ivane Skamen uspelo v občinskem glasilu objaviti intervju s samim seboj. Z njim sem pridobil pomembne in odločujoče glasove prej neopredeljenih volivcev.

Na Kamniškem smo za Zbor občin kandidirali trije. V prvem krogu volitev je izpadel Maks Lavrinc, v drugem krogu pa sem bil v »dvoboju« z dr. Bogomirjem Kovačem boljši in izvoljen s 54,7 % glasov.

Pred volitvami sem v svoj program, objavljen v Kamniškem občanu, med drugim zapisal:

Kot poslanec se bom zavzemal, da nam bo v lepem kamniškem delu Slovenije čim bolje. Prav politična večbarvnost slovenske in občinskih skupščin bo omogočila prodor tistih naprednih idej, ki so za izboljšanje sedanjega stanja nujne ... Poleg znanih Demosovih zahtev, pomembnih za pridobivanje popolne slovenske suverenosti, so področja, na katerih je potrebno pohiteti s spremembami, gledano iz kamniškega zornega kota, predvsem:

- posodabljanje slovenske državne in občinske uprave,
- izboljšanje delovanja tako imenovanih javnih služb,
- vpeljava krajevne (lokalne) samouprave.

Za vse to bo potreben denar. Prizadeval si bom, da bo denar, ki ga v naši občini prislužimo, v njej tudi ostajal. Tega ne bomo dosegli zgolj z zmanjševanjem zveznih dajatev (proračun, za nerazvite). V skupščini bo treba doseči spremenjena razmerja v delitvi denarja znotraj same Slovenije.

Ta denar bomo nekaj časa, žal, potrebovali tudi za zaščito življenjskega standarda nezaposlenih. Da

jih bo čim manj, se bom zavzemal za poživitev gospodarstva – tako okolju prijazne industrije ter tudi obrtništva in podjetništva. Kot Demos tudi jaz dajem poseben pomen kmetijam in poživitvi podeželja. In ko bo več denarja, bodo tudi nova delovna mesta. Na teh osnovah se bo lahko razvijal tudi turizem.

Po volitvah so Demosove stranke takoj pričele izvajati svoj skupen program, vsaka stranka pa tudi svoje lastne programske naloge. Ustanovljenih je bilo okoli trideset delovnih teles (komisije in odbori), in ker poslancev Zelenih ni bilo dovolj, je moral vsak od nas delovati v več delovnih telesih. Stranka mi je zaupala članstvo v zelo pomembni komisiji za volitve in imenovanja (KVIAZ) ter v komisiji za javne finance, sam pa sem želel delati tudi na področju lokalne samouprave in v odboru za promet. Sodeloval sem še v odboru za pravosodje.

Plenarnih sej Zbora občin in skupnih sej vseh treh zborov ter sej komisij in odborov je bilo iz dneva v dan več. Deloval je tudi klub poslancev Demosa, ki se je sestajal pred vsemi pomembnejšimi skupščinskimi sejami, Zeleni pa smo imeli še svoj poslanski klub, ki je včasih kar s težavo našel prost termin za svoje tvorne, a pogosto zelo dolge sestanke.

Ker smo bili takrat poslanci praktično vsi zaposleni v svojih prejšnjih službah, je seveda razumljivo, da je bilo naše parlamentarno delo izredno naporno, za študij gradiva sta pogosto ostajali samo sobota in nedelja. Strokovne pomoči v parlamentu takrat ni bilo nikakršne, želje vodstva Skupščine po pomoči poslancem pa tudi ne. Še hišnega telefonskega priključka, na katerega sem čakal že nekaj let, nisem mogel dobiti.

Do konca leta 1990 je Demos deloval enotno in uspešno. Kmalu smo sprejeli prve pomembne zakone. S področja varstva okolja pa še nič!

V letu 1991 se je parlamentarno delovanje nekajkrat že pošteno zataknilo, opozicija je pričela izkoriščati svojo večino v Zboru združenega dela, za opozicijo problematične zakone smo obravnavali na skupnih sejah vseh treh zborov, a po mnogih zapletih ter z ogromno porabljenega časa smo jih le sprejeli. Tudi v tem letu žal še nismo dobili novih predpisov na področju varovanja okolja, čeprav je bilo to za zelene eno ključnih področij. Minister za okolje in prostor, »naš zeleni« Miha Jazbinšek, je še vedno samo obljubljal, glavino svojih moči pa je takrat posvetil zakonodaji, ki je omogočila poznani poceni odkup družbenih stanovanj. Zelenim poslancem nam je uspelo nekaj manjših »zelenih« zadev, kot je na primer oprostitev takratnega prometnega davka za okolju prijazne industrijske izdelke in za otroške igrače z ekološkim certifikatom.

V tem letu so se vidno pokazali prvi znaki nesoglasij znotraj zelenih, najprej na kadrovskem področju. KVIAZ je volil in imenoval številne državne in paradržavne funkcionarje pa tudi direktorje pomembnih javnih ustanov. V tej pomembni komisiji smo imeli zeleni dva predstavnika in takrat kar nekajkrat nisva glasovala enako! Tako tudi ob imenovanju direktorja Kliničnega centra v Ljubljani: KVIAZ je po pravilu moral izglasovati in nato predlagati zborom v potrditev samo enega kandidata, v tem primeru pa se je prepričevanje o pravem kandidatu stopnjevalo do vrelišča, tako da smo bili (na moj pomirjevalni kompromisni predlog) prisiljeni med dvema kandidatom odločati šele na skupni seji vseh treh skupščinskih zborov.

9. novembra 1990 sem sodeloval na Demosovem zboru v Poljčah, kjer smo soglasno sprejeli zgodovinski sklep, da se bomo za samostojno in neodvisno državo Slovenci odločali na plebiscitu. Takratna opozicija je imela sprva precej pripomb, nato pa plebiscit le podprla.

Na plebiscitu 23. 12. 1990 se je ob množični udeležbi za samostojnost odločilo kar 95 % udeleženi volivcev, kar je pomenilo 88,5 % vseh volivcev.

Peterletova vlada je nato pospešeno, a delno v popolni tajnosti, pripravljala zakonodajo, ki je nekaj

mesecev kasneje dala osamosvojeni Sloveniji vse državotvorne osnove na področju obrambe, notranjih zadev in policije, financ in lastne valute, bančnega poslovanja in seveda tudi zunanjih zadev. Samo v času osamosvajanja smo v parlamentu obravnavali in sprejeli okoli 100 zakonov. Pogosto tudi na nočnih sejah, večkrat na sejah, zaprtih za javnost, in nekaj celo na tajnih sejah. Nastajajoča država je nujno potrebovala in na ta način dobivala svojo zakonodajo.

25. junija 1991 smo sprejeli ustavni zakon za uresničitev Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije, Deklaracijo o neodvisnosti in več zakonov, s katerimi je Slovenija prevzela prejšnje pristojnosti federacije na svojem ozemlju. Naslednji večer je bila na trgu pred Skupščino slovenska razglasitev naše neodvisnosti. Bila je prava slovesnost, ki se mi je še posebej vtisnila v spomin – niti sanjalo se mi ni, da je jugoslovanska armada v tistem trenutku že pričela z napadom na Slovenijo.

Že čez nekaj ur, naslednje jutro, je prišlo do prvih oboroženih spopadov med JLA in slovensko Teritorialno obrambo ter slovensko policijo. Slovenska TO in policija sta v nekaj dneh zaustavila več oklepnihi enot, vnovič zasedla mejne prehode, jugoslovansko vojsko na slovenskih tleh pa blokirala v vojašnicah. Žal ni šlo brez žrtev – na obeh straneh.

Po desetdnevni vojni je bilo 7. julija z Brionsko deklaracijo sklenjeno premirje. 18. julija je predsedstvo Jugoslavije sprejelo odločitev, da se JLA z orožjem in opremo čez tri mesece umakne iz Slovenije. V parlamentu smo bili zaradi te zamrznitve večinoma nezadovoljni in nestrpni, a smo jo bili praktično prisiljeni sprejeti. Kot vemo, se je dobro izteklo. Prve države so v tem obdobju že priznale samostojno Slovenijo. Po treh mesecih je 25. oktobra 1991 Slovenijo v koprskem pristanišču zapustil zadnji jugoslovanski vojak.

V skupščini smo takrat delovali praktično neprekinjeno. 8. oktobra 1991, nekaj pred eno uro zjutraj, smo na znameniti nočni seji sprejeli nadvse pomemben zakon. Slovenci smo prvič v zgodovini dobili svojo lastno valuto! V Zboru občin smo sicer imeli pomisleke glede imena valute; predlagali smo, da se naš prvi denar imenuje lipa, na koncu pa smo, kot druga dva zbora pred nami, le izglasovali ime tolar.

Enega za drugim smo zatem sprejemali pomembne državotvorne zakone, čeprav ne brez medstrankarskih in znotrajstrankarskih zapletov. 23. decembra 1991 je Slovenija dobila tudi temeljno državno listino, Ustavo Republike Slovenije.

Zdaj dejansko že samostojna država je morala počakati še na priznanje pomembnejših držav sveta. 15. januarja 1992 nas je priznala večina članic Evropske skupnosti, kmalu zatem pa še vse druge najpomembnejše države. 22. maja 1992 je Slovenija postala tudi (176.) članica OZN.

V ozadju osamosvojitvenih dosežkov so v Demosu nastajale in nastale velike razpoke. Najbolj se je to pokazalo pri sprejemanju zakona o denacionalizaciji, ki je bil sicer sprejet novembra 1991. Demosovi poslanci smo razkol seveda čutili in spoznali, večinoma pa smo ga le težko razumeli in sprejemali. Med zelenimi poslanci so bila nasprotja med za demosovce in proti njim že tako izrazita, da je predsednik Zelenih Slovenije dr. Dušan Plut resno zagrozil z odstopom.

Kljub naraščajočim razlikam v naših »zelenih« političnih pogledih, kako naprej, in takrat že poznanim vedno večjim razhajanjem znotraj Slovenske demokratične zveze me je zelo presenetilo, še bolj pa razočaralo sporočilo, da je vodstvo Demosa na sestanku v Dolskem 30. decembra 1991 ugotovilo in sklenilo, da Demos ne obstaja več. Res je bil osnovni cilj, to je samostojna Slovenija, dosežen, vendar ...

Kaj kmalu so sledili poskusi zamenjave predsednika vlade Lojzeta Peterleta. Zeleni smo bili vedno bolj razklani. Polovica za, polovica proti. Eni za Marka Voljča in nato za Igorja Bavčarja, eni proti. Tretji poskus, 27. marca 1992, je uspel – novo vlado je nato v aprilu sestavil novi predsednik vlade Janez Drnovšek (LDS).

Življenje v parlamentu se je zdaj nekoliko umirilo in lahko smo se posvetili bolj rutinskim zakonodajnim zadevam. Do konca leta, ko je pričel delovati novoizvoljeni Državni zbor, sem velik del svojih moči in časa posvetil sodelovanju pri pripravi zakonodaje o lokalni samoupravi – z željo, da bi bila na tem področju zakonodaja dobra ter praktična in da bi nove občine lahko finančno samostojno učinkovito delovale ter da bi kamniška občina postala mestna občina. Prvo je še kar uspelo, drugo žal ne. Spoznanje je bilo kruto: v rivalstvu med Domžalami in Kamnikom smo oboji ostali praznih rok.

Šele leta 1992 smo Zeleni Slovenije končno dobili »svoj« tako zeleni in zahtevani zakon o varstvu okolja. Izgubili smo predsednika dr. Dušana Pluta, ki vedno večjih trenj znotraj zelenih ni več vzdržal, njegov trud, da bi bili zeleni samo in izrazito levosredinska okoljevarstvena stranka, pa je bil zaman.

Zadnji meseci delovanja prvega slovenskega parlamenta v samostojni Sloveniji so javnosti poznani po pogostih nesklepčnostih skupščinskih sej, sej odborov in komisij. Ker sem se tudi v teh mesecih redno udeleževal sej, sem skupščinsko nesklepčnost doživljal zelo osebno. K boljši udeležbi na sejah ni pripomoglo niti stopnjevano kritično poročanje slovenskih medijev. Pričelo se je predvolilno tekmovanje strank in posameznikov. Bivši zavezniki so zdaj postali rivali! A v politiki je to pač nekaj običajnega! Zelenim Slovenije je v tem času uspelo pripraviti zakon o varstvu živali pred mučenjem; bil sem predlagatelj zakona v Zboru občin. Za sprejem tega zakona pa je zmanjkalo časa in tudi volje poslancev drugih strank.

Za konec

Ko zdaj, v že precejšnji časovni oddaljenosti, razmišljam o takratnih dogodkih in primerjam svoje predvolilne želje in svoje dejansko poslansko delovanje, mi je še bolj jasno, da si takega razvoja dogodkov sploh nisem mogel predstavljati. Bil sem priča in po svojih močeh sotvorec tako zelenega osamosvajanja Slovenije, ki ga je lahko udejanjil samo v tej želji in v tem namenu enoten, odločen in s komunistično preteklostjo neobremenjen Demos. Res je, da so bile tudi stare politične struje nezadovoljne s tedanjo Jugoslavijo, vendar tega odločilnega reza v tako kratkem času nikakor niso bile zmožne. So pa v kritičnih trenutkih, ko je bilo potrebno delovati enotno, podprle Demosove poteze osamosvajanja.

Vesel in ponosen sem, da sem imel možnost sodelovati pri teh tako odločilnih korakih za slovensko osamosvajanje! Žalosti pa me dejstvo, da se vsa leta, tudi danes, tako vztrajno poskuša zmanjševati osamosvojitveno vlogo Demosa.